

بررسی حملات تروریستی

□ محمد آصف افتخاری *

چکیده

اقدامات تروریستی، شامل ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل انفجار، انتحار، قتل، سوء قصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگان گیری اشخاص و یا اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آن‌ها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت‌ها، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در قلمرو هر کشور می‌شود. حملات تروریستی یکی از اقدامات ضد بشری و از جمله چالش‌های امنیتی جهانی است که امروزه در بسیاری از جوامع اتفاق افتاده و آثار و پیامدهای سنگینی را به جا می‌گذارد؛ هرچند دولت‌ها در قبال دفع، رفع و مهار کردن این جنایت، وظیفه انسانی، اخلاقی و بین‌المللی دارند؛ اما برخی از کشورها خود، عملاً حامی تروریست هستند. قوانین موضوعه ایران و افغانستان، عملیات تروریستی و انتحاری را مذموم و جرم انگاری نمودند و برای عاملین آن مجازات سنگین و مناسبی از قبیل زندان، اعدام، جریمه مالی و... را در نظر گرفته و برای جلوگیری از این پدیده شوم، اقدامات لازم و پیشگیرانه‌ای را انجام دادند و می‌دهند. از جمله مهم‌ترین راه‌های مبارزه با تروریست را می‌توان مبارزه با تأمین مالی تروریست‌ها، هماهنگی و همدستی کشورها و مجازات سنگین و بازدارنده علیه آنان ذکر نمود.

کلیدواژه‌ها: ترور، تروریست، انتحار، مواد منفجره، حملات تروریستی.

* دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی.

مقدمه

حملات تروریستی یکی از اقدامات ضد انسانی و ناقض حقوق بشری و یکی از چالش‌های امنیتی جهانی است که خاطرات تلخ و اثرات ناخوشایندی را به جای می‌گذارد و جایی را نمی‌توان یافت مگر اینکه تحت تأثیر این پدیده شوم، خطرناک و ویرانگر قرار دارد و انسان‌های بی‌گناه، همچون برگ پاییزی تار و مار شده و هزاران انسان آواره و بی‌خانمان را تحویل جامعه می‌دهد و داده است. متأسفانه این نوع اقدامات ویرانگر، امروزه به اوج خود رسیده و برخی از کشورها همواره، درگیر این‌گونه اقدامات ناجوانمردانه بوده و جمعی زیادی از مردم کوچک و بازار و زنان و کودکان بی‌گناه و بی‌پناه، به صورت فجیع به شهادت می‌رسند؛ یا اینکه دچار معلولیت و آسیب‌های جدی می‌گردند! از جمله در کشور افغانستان، هزاران نفر، قربانی عملیات تروریستی وجود دارند و روزبه‌روز به این آمار افزوده می‌شود و تنها در ایران در جریان انقلاب اسلامی حدود ۱۷ هزار نفر، قربانی ترور به ثبت رسیده است.

تمامی دولت‌ها در قبال دفع، رفع و مهار کردن این جنایت، وظیفه انسانی، اخلاقی و بین‌المللی دارند که تمام‌قد بایستند. بدون تردید، اگر اقدامات دلسوزانه‌ای برای مهار این معضل ضد انسانی صورت بگیرد، بی‌اثر نخواهد ماند؛ به همین منظور کشورهای مختلف، در این زمینه مقرراتی دارند و مجازاتی را برای عاملین و طراحان آن در نظر گرفتند. البته هستند کشورهایی که از این برنامه ناجوانمردانه حمایت و در حد توانشان، افراد و گروه‌های تروریستی را هدایت می‌کنند.

قوانین موضوعه ایران و افغانستان هم عملیات تروریستی و انتحاری را مذموم و جرم‌انگاری نمودند و برای عاملین آن مجازات مناسب و سنگینی را در نظر گرفته‌اند که این تحقیق در نظر دارد عملیات تروریستی و انتحاری را از منظر مقررات ایران و افغانستان به صورت مختصر بررسی و مورد ارزیابی قرار بدهد.

بخش اول: مروری بر کلیات و واژه‌های کلیدی

الف) ترور چیست و تروریست کیست؟

واژه ترور *terreur* در اصل به معنای ترس زیاد، خوف و وحشت است (حسن عمید، فرهنگ

فارسی، ۱۳۸۳/۳۹۲). واژه تروریسم را برای اولین بار، انقلابیون فرانسه در سال ۱۹۷۴ م با یک مفهوم مثبت در راستای ارعاب و حذف مخالفین خود به کار بردند (مقاله چالش‌های حقوق بشری و شهروندی در مبارزه با تروریسم/ سال نهم، ش ۳۳/ ۱۳۹۵) اما امروزه در دنیا با یک معنای کلی و روشن شناخته شده است که عبارت است از کشتن و از بین بردن مخالفان و ایجاد رعب و وحشت میان مردم.

از منظر قوانین افغانستان «تروریست یا سازمان تروریستی [تروریسم] شخصی حقیقی یا حکمی است که یکی از جرائم مندرج این قانون [قانون مبارزه با تروریسم] را مرتکب گردیده باشد یا مطابق قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد، تروریست یا سازمان تروریستی شناخته شود، مشروط بر اینکه قطعنامه از طرف شورای ملی تصدیق گردیده باشد.» (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی/ ۱۳۸۸/۴/۲۵/ ماده ۳)

به گفته آقای حبیب صبوری خسروشاهی «با وجود آنکه تروریسم و تروریست، هنوز در ادبیات سیاسی جهان، تعریف معین و مشترکی نیافته است، اما ویژگی‌های عمومی را می‌توان در همه گروه‌های تروریستی با هر ایدئولوژی و رویکردی سراغ گرفت. خشونت، اولین ویژگی گروه‌های تروریستی بشمار می‌آید؛ دستیابی به اهداف از طریق شیوه خشونت‌بار، رویکرد عمومی همه گروه‌هایی است که به ترور توسل می‌جویند. خشونت بکار رفته از سوی گروه‌های تروریستی در قالب قتل و شکنجه یک امر معمول تلقی می‌گردد» (روزنامه افغانستان ما/ ۱۳۹۰/۱۰/۲۷)

اما علی‌رغم اینکه از ابتدای انقلاب اسلامی ایران، هزاران نفر، مورد قربانی ترور و تروریسم در ایران قرار گرفته است؛ در قوانین کیفری ایران، کدام تعریف دقیق و جامعی از این اقدام منفور، صورت نگرفته است حتی این خلاً در قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (مصوب ۱۳۹۴) هم به صورت دقیق جبران نشده است و قانون‌گذار، صرفاً به بیان مصادیق و تبیین خود اعمال تروریستی پرداخته است؛ که به نظر می‌رسد قانون‌گزار، برای تعریف اقدامات تروریستی به بند الف ماده ۱ این قانون اکتفا کرده است که بر این اساس اقدام تروریستی عبارت است از «ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت‌آمیز از قبیل قتل، سوء قصد، اقدام خشونت‌آمیز منجر

به آسیب جسمانی شدید، ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگان‌گیری اشخاص و یا اقدام خشونت‌آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آن‌ها به قصد تأثیرگذاری بر خط‌مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی دارای نمایندگی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران» (قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ۱۲/۲۲ گ ۱۳۹۵، با آخرین اصلاحات ۱۳۹۷/۴/۲۷)

اما در غیر از موارد فوق، تشخیص تروریستی بودن موارد ذیل (البته به‌طور بسیار کلی و در حد اشاره آوردم تفصیل این موارد در نفس قانون ذکر شده است) به عهده شورای عالی امنیت ملی است:

۱. هر نوع اقدام خشونت‌آمیز.
۲. خرابکاری در تأسیسات عمومی.
۳. خسارت شدید به محیط زیست.
۴. در اختیار داشتن مواد منفجره، اسلحه و مهمات.
۵. هرگونه اقدامات خشونت‌آمیز در هواپیما و یا خشونت علیه مسافران هوایی.
۶. در اختیار داشتن مواد هسته‌ای و بیولوژیکی برای غیر از موارد درمانی مجاز.
۷. هر نوع اعمال خشونت علیه سکوها، دریایی یا کشتی، محموله، مسافران و خدمه آن.
۸. بمب‌گذاری در اماکن عمومی و تأسیسات دریایی.
۹. ارتکاب جرائمی که به موجب قوانین داخلی و کنوانسیون‌های که ایران به آن الحاق شده است جرم دانسته شده است. (همان)

بنابراین حتی اگر در مکانی انفجار و انتحار سنگینی هم صورت بگیرد، بدون تشخیص و اعلام شورای عالی امنیت ملی نمی‌توان آن عمل را اقدام تروریستی دانست و به فاعلان آن به دیده تروریست، نگاه کرد.

بررسی اجمالی

طوری که مطرح شد قانون ایران؛ تشخیص گروه‌ها، افراد و اعمال تروریستی را به عهده شورای امنیت ملی گذاشته است (همان) اما از منظر قانون افغانستان، هرچند پیگیری جرائم مشکوک به تروریستی با مشوره شورای امنیت ملی انجام می‌شود؛ لیکن به‌طورکلی، مصادیق تروریستی

بودن اعمال تروریستی به صورت شفاف معین شده است نه اینکه تشخیص تروریستی بودن یا نبودن عمل هم با نهاد خاصی مانند شورای امنیت ملی باشد.

نکته: هرچند اینکه تشخیص تروریستی بودن اعمال مشکوک به اقدام تروریستی با شورای امنیت ملی باشد؛ از این حیث امتیاز دارد که از هر جرم و مرجع کشور و القای اینکه هر نوع انفجار و اقدامات شخصی هم به عنوان تروریستی تلقی شود که نمایانگر نا ثباتی کشور است و... جلوگیری می شود و اساساً گاهی ممکن است مصلحت نظام و نمایش قدرت نظامی و انتظامی اقتضا کند که حتی اقدام تروریستی هم عادی انگاری شود! اما از آنجایی که ممکن است گاهی در همین شورای امنیت ملی هم افرادی خائن نفوذ نموده باشد و در نتیجه سنگین ترین عملیات تروریستی را هم عادی نشان بدهد و در نتیجه منجر به جری شدن تروریستان گردیده و دولت و ملت، صدماتی سنگین و جبران ناپذیری را متحمل شوند. علاوه بر اینکه بر اساس ضوابط حقوقی، قانون باید شفاف و روشن باشد و موکول داشتن تشخیص تروریستی بودن به شورای امنیت ملی تا حدودی با این مهم سازگاری ندارد.

ب) مواد منفجره (منفلقه)

مواد منفجره و وسایل کشنده عبارت است از «مواد آتشزا، مواد کیمیایی (شیمیایی) زهر آگین، عوامل بیولوژیکی و سایر موادی است که قابلیت هلاک نمودن یا جراحت شدید یا مصاب ساختن به امراض و یا وارد نمودن خسارت مادی داشته باشد.» (کد جزء افغانستان/۱۲/۱۲/۱۳۹۵: ۲۶۴)

ج) حمله انتحاری

حمله انتحاری که نوعی از حمله وحشتناک تروریستی است به این معنا است که حمله کننده، با قصد کشتن فرد یا افرادی یا صدمه رساندن به آنان یا تأسیسات یا اموال را داشته باشد. نکته مهم اینکه حمله کننده با علم به اینکه خودش موقع عمل، کشته می شود، چنین اقدامی را انجام می دهد (همان/م ۲۶۵)

د) موارد شمول حمایت از تروریست

حمایت از تروریست عبارت است از: «فراهم نمودن منابع مالی، آموزش، مسکن، پناهگاه، مشاوره و معاونت، تزویر اسناد هویت، تجهیزات مخابراتی، اسلحه، مواد کیمیایی (شیمیایی) و سایر مواد منفلقه (منفجره)، منابع انسانی، امکانات ترانسپورتی، یا سایر تسهیلات...» (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی، ماده ۳) بنابراین حمایت از تروریست، زمانی صادق است که شخصی نقش اساسی، کلیدی و فعال در تأمین زمینه اقدام تروریستی داشته باشد که به عنوان مسبب جرم مجازات خودش را دارد که در قسمت مجازات تروریستی ارائه خواهد شد.

بنابراین اگر افرادی ناخواسته و در مسیر عبور از مکانی از جریان اقدام تروریستی مطلع شوند اما مراتب را در اسرع وقت به مقامات اداری، انتظامی، امنیتی یا قضایی اطلاع ندهند، هرچند مجازات عاملین تروریستی را ندارند؛ اما به مجازات تعزیری درجه هفت محکوم می‌شوند (همان) این محکومیت هم به جهت خطرناک بودن عملیات تروریستی می‌باشد که کتمان آن موجب صدمات جبران‌ناپذیر خواهد و از باب نهی از منکر، اطلاع‌رسانی و در صورت توان، مهار کردن آن یک وظیفه همگانی است.

ه) نقش ایران در مقابله با تروریست

یکی از کشورهایی که صدمات سنگین از عملیات تروریستی دیده است جمهوری اسلامی ایران است. به گفته رئیس گروه پارلمانی ایران در اتحادیه بین‌المجالس: جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان بزرگ‌ترین قربانی تروریسم از بدو تأسیس تاکنون با این پدیده شوم مواجه بوده و از این بابت متحمل خسارات جانی و مالی سنگین شده است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی). بخش اخبار، ۱۸ آذر ۱۳۹۹) برای مقابله با این پدیده شوم است که «روز جهانی مبارزه با تروریسم به ابتکار جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل تصویب و با کمک چند کشور دیگر این روز به‌طور جهانی به رسمیت شناخته شد. با توجه به اینکه ایران با داشتن حداقل ۱۷ هزار شهید ترور، بزرگ‌ترین کشور قربانی تروریسم است، کمیته حقوق کمیسیون امنیت ملی مجلس از بُعد نگاه حقوق بشری به این موضوع و مبارزه با تروریسم، ورود پیدا کرده است.» (همان)

بخش دوم: راه‌های مبارزه با تروریست

یکی از وظایف مهم و اساسی هر کشور، ایجاد آرامش برای تبعه و شهروندانش است که در این راستا باید تمام تلاش شان را اعمال کنند و ایجاد سرزمین آرام آینه ایست که قدرت و دلسوزی مسئولین هر کشور را به نمایش می‌گذارد. دولت افغانستان با صراحت مقرر داشته است که «دولت از هر نوع اعمال تروریستی... جلوگیری می‌کند» (قانون اساسی افغانستان ۲۰۰۱/ ماده ۷) پارلمان (قوه مقننه) افغانستان در قبال مبارزه با تروریست، اقدامات مناسب، مفصل و دقیقی را تقنین کردند به گونه‌ای کود جزای افغانستان حدود ۲۰ ماده با زیر ماده‌ها و تبصره‌های متعدد در زمینه تعریف، مبارزه و مجازات تروریست و حامیان تروریست اختصاص یافته است.

الف) مبارزه با تأمین مالی تروریست

بدون تردید، تأمین مالی در اقدامات تروریستی چه در استخدام نیرو و چه در هزینه عملیات، نقش عمده در انجام آن را ایفا می‌کند کما اینکه امروزه گروهک‌های کوچک و بزرگ تروریستی، دور میخ بودجه‌هایی می‌چرخند که توسط برخی از کشورهای متمدن، تأمین و توسط بانک‌ها و تجار و شرکت‌ها جا به جا شده و در اختیار تروریستان قرار می‌گیرد. بناً جلودگی از تأمین هزینه‌های مالی تروریستان، یکی از مهم‌ترین نوع مبارزه برای نابودی تروریستان و به ثمر نرساندن اقدامات شوم آنان است.

جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با عملیات تروریستی و مهار آن به شدت وارد عمل شده است و در این راستا از جمله مقررات مناسب «قانون مبارزه با تأمین مالی تروریست» مصوب سال ۱۳۹۷ با آخرین الحاقات می‌باشد که این قانون مشتمل بر ۱۷ ماده تدوین و تصویب شده.

بر اساس ماده ۱ این قانون، تهیه یا جمع‌آوری هر نوع منابع مالی، افتتاح حساب، فعالیت اقتصادی، جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان تروریستی، جرم محسوب می‌شود. قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی افغانستان هم به داسرای کشور این رهنمود را داده است که با مشوره شورای امنیت ملی، نسبت به افراد، نهادها و سازمان که همکاری مالی با

تروریست‌ها را دارند؛ تدابیر لازم را اتخاذ نمایند (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی / م ۲۲) هم چنین برای اشخاص حقیقی مرتکب جرم تمویل تروریست؛ مجازاتی از قبیل حبس و جریمه نقدی متناسب با مبلغ تمویل و جبران خسارت و برای اشخاص حقوقی هم مجازات جریمه نقدی، ممنوعیت دائم یا موقت از فعالیت، ممنوعیت از استفاده از محل کاری که در اختیار داشته، نشر حکم در رسانه‌ها و جبران خسارت و... که در قانون جزا آمده است محکوم می‌شود (کد جزاء افغانستان / م ۲۸۱) هم چنین ضبط دارایی سازمان تروریستی تمویل کننده افراد هم یکی از اقدامات جدی قانون‌گذار افغانستان می‌باشد (همان ماده ۲۸۲)

ب) هماهنگی و همدستی کشورها

یکی از اقداماتی که در حوزه حقوق ایران و افغانستان برای مبارزه با تروریست‌ها در نظر گرفته شده است، دست‌به‌دست هم دادن و همکاری بین‌المللی کشورها می‌باشد لذا در مقررات ایران و افغانستان آمادگی این دو کشور در زمینه فوق، اعلان شده است.

بر این اساس، قانون مبارزه با تروریسم جمهوری اسلامی افغانستان، برای ریشه‌کن‌سازی این‌گونه اقدامات غیرانسانی، آماده همکاری با سایر کشورها است؛ در همین راستا مقرر داشته است که «مقامات ذیصلاح افغانستان می‌توانند طبق احکام قانون استرداد مظنونین، متهمین و محکومین در امر مبارزه علیه جرائم تروریستی با سایر کشورها همکاری نمایند» (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی / م ۲۵) کما اینکه قانون ایران به دولت اجازه داده است تا در زمینه مهار تروریست‌ها با سایر کشورها تا جایی که قانون اساسی اجازه می‌دهد، مبادله اطلاعات و معاضدت قضایی داشته باشد (همان / م ۱)

ج) مجازات، مهم‌ترین عامل بازدارند

مجازات و تعزیرات، اگر چنانچه از حیث شدت و ضعف، متناسب با جرائم بوده و به‌صورت دقیق اعمال شود، نقش بازدارندگی مهم در انجام و تکرار جرائم دارد؛ از آنجایی در این زمینه، قانون‌گذار افغانستان به‌صورت شفاف و دقیق مشی نموده است ابتدا چند نمونه از مجازات تعیین شده برای تروریست را مرور می‌کنیم و در آخر به ارائه قوانین ایران پرداخته می‌شود.

اول: مجازات تروریستی در مقررات افغانستان

مقررات جمهوری اسلامی افغانستان برای مرتکبین حملات انتحاری و تروریستی چه در هوا و فضا و چه در آب‌ها و مرزها و چه در جاده و شهرها که نوعاً منجر به ویرانی‌ها و تلفات مالی و جانی افراد بی‌گناه و کوچه و بازار و... می‌شود؛ مجازات ذیل را در نظر گرفته است که به مواردی از آن اشاره می‌شود:

یک) حبس طویل، ابد یا اعدام

۱. مرتکب جرم حمله انتحاری، شریک یا معاون او به حبس دائم درجه‌یک یا اعدام محکوم می‌شود (کد جزاء افغانستان/م ۱۶۵)
۲. تشکیل سازمان تروریستی، رهبری و اداره آن و عضوگیری در آن به حبس دوام درجه ۱ و تعلیم و تعلم، سفر به داخل یا خارج از کشور برای تسهیل در امور تروریستی به حبس طولانی محکوم می‌شود (همان/م ۲۷۷)
۳. در اختیار گرفتن طیاره (هوایما)، کشتی، سکوی افغانستان را با زور و ارباب (حبس طویل یا حبس ابد) (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی/م ۸)
۴. ایراد خسارت به طیاره (هوایما) مربوط به کشور، به حدی که دیگر قابلیت پرواز از او سلب شود یا اقدام بر انهدام طیاره غیرفعال نماید (حبس طویل یا حبس ابد) (همان/م ۹)
۵. شخصی که با روز طیاره یا کشتی را تصرف در حین این اقدام مرتکب جراحت شدید یا قتل می‌شود (اعدام یا حبس ابد) (همان/م ۸)
۶. انهدام تأسیسات هوایی که مانع پرواز شود (حبس از ۱۰ سال یا اعدام) (همان)
۷. شدت عمل نسبت به خدمه میدان هوایی که منجر به جراحت شدید یا قتل و یا احتمال جراحت شدید یا قتل وی شود (حبس ابد یا اعدام) (همان/م ۹)
۸. گروگان گرفتن شخصی را باهدف اجبار دولت بر انجام کاری و مانع اقدامات دولت برای انجام کاری شود (حبس طویل) (همان/م ۱۲)
۹. استفاده از مواد منفجره، آتش‌زا، شیمیایی که توان قتل یا مجروح ساختن یا صدمه

سنگین را دارد یا راهنمایی برای چنین اقدامی تروریستی به صورت انفرادی یا شراکت (حبس طویل یا ابد یا اعدام) (همان/ م ۱۴)

۱۰. استفاده یا تبادل مواد اتمی یا سرقت آن که قدرت کشتن، جراحت سنگین یا خسارت

مالی را دارد (حبس طویل یا دوام) (همان/ م ۱۵)

۱۱. صدمه زدن به تأسیسات زیربنایی باهدف حمله تروریستی (حبس طویل) (همان/ م ۱۶)

۱۲. کد جزای افغانستان به طور کلی تر و دقیق تر مقرر داشته است که «شخصی که به منظور

ارتکاب جرم تروریستی، یکی از مواد منفجره یا اسلحه کشنده را در محل یا تأسیسات

مورد استفاده عامه یا تأسیسات زیر بنایی انفجار دهد، یا منتشر سازد یا به استقامت آن‌ها فیر

نماید یا مواد کشنده را در مواد غذایی یا آب آشامیدنی مخلوط نماید به حبس دوام درجه یک

و در صورت قتل به اعدام محکوم می‌گردد» در ادامه این ماده آمده است که: هرگاه کسی عمداً

و به صورت غیرقانونی مواد مندرجه فقره ۱ این ماده را تولید، وارد، صادر، نگهداری، تبادل،

انتقال، حمل و نقل، خرید یا فروش نماید به حبس دوام درجه ۲ محکوم می‌شود.

دو) حبس از سه تا ده سال

۱. تهدید برای تصرف طیاره، کشتی با سکو (همان/ م ۸)

۲. در این مسیر، شخصی تحت تأثیر جسمی یا روانی قرار بگیرد. (۳ تا ۵ سال) (همان/ م ۹)

۳. شدت عمل نسبت به یکی از راکبین طیاره که مصونیت آن را به خطر اندازد (۳ تا ۱۰ سال)

۴. ارائه معلومات نادرست که مصونیت پرواز را به خطر اندازد (بالتر از ۳ سال حبس) (همان/ م ۹)

سه) حبس از ده تا ۲۰ سال

جاسازی (همکاری برای جاسازی) موادی که (در صورت انفجار) انهدام یا منع پرواز طیاره

شود یا مصونیت آن را به خطر اندازد (حبس از ۱۰ تا ۱۴ سال) (همان/ م ۹)

دوم: مجازات تروریستی در مقررات ایران

بر اساس مقررات ایران اگر شخص یا گروهی، اقدام به ترور فرد یا افراد کنند یا اینکه

مرتکب یکی از مصادیق بارز ترور شوند، هرچند از نظر قانون، محاکمه و مجازات می‌شوند

اما در قانون مجازات اسلامی و مقررات کیفری برای ترور بماهو ترور، مجازات خاصی لحاظ

نشده است بلکه ترور هم مانند سایر موارد قتل عمد و ضرب و جرح عمدی دانسته شده و برای آن همان مجازات قتل و ضرب عمدی در نظر گرفته شده است. در نتیجه اگر مواردی را شورای امنیت ملی به عنوان اقدام تروریستی تشخیص بدهد ممکن است از باب برهم زدن امنیت کشور، مجازات خاص و فوق العاده‌ای را در نظر بگیرند و گرنه به همان مجازات قتل و جرح عادی بسنده خواهد شد.

اما در چند مورد برای اقدامات خاصی مجازاتی را در نظر گرفته است که بازهم به قانون مجازات ارجاع داده است به عنوان نمونه:

۱. در ماده ۵۱۵ و ۵۱۶ قانون تعزیرات؛ سوء قصد به جان مقام رهبری، روسای قوای سه گانه، مراجع معظم تقلید، رئیس کشور خارجی یا نماینده سیاسی آن در قلمرو ایران؛ اگر محارب نباشد، دارای سه تا ده سال حبس دانسته شده است. البته در تبصره ماده ۵۱۶ به این نکته اشاره شده است که «چنانچه سوء قصد منتهی به قتل یا جرح یا ضرب شود علاوه بر مجازات مزبور به قصاص یا دیه مطابق ضوابط و مقررات مربوط محکوم خواهد شد»

۲. در خصوص افراد یا سازمان‌های تروریستی مورد حمایت آمریکا یا هر کشور دیگر، مقرر داشته شده است که «هرگونه همکاری با دولت و نیروی انتظامی و اطلاعاتی آمریکا در جرائم تروریستی، مستوجب محکومیت به مجازات مقرر در ماده (۵۰۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ (کتاب پنجم تعزیرات) است» (قانون مقابله با نقض حقوق بشر و اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه. مصوب ۱۳۹۶/۶/۲۵ / تبصره ۲ / ماده ۴) بنانا بر اساس ماده ۵۰۸ قانون مجازات اسلامی، هر کس یا هر گروهی که با دول خارجی متخاصم و به هر نحوی علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید در صورتی که محارب شناخته نشود به یک تا ده سال حبس محکوم می‌شود.

۳. هر کس با هر مرامی، دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود (که محارب مجازات مخصوص خودش را دارد) به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود (قانون جدید مجازات اسلامی ۹۲ / ۴۹۸ (۷۲۹))

۱. ۴. اگر باهدف برهم زدن امنیت کشور و تشویش اذهان عمومی، تهدید به بمب‌گذاری هواپیما، کشتی، وسایل نقلیه عمومی کند یا چنین ادعایی بنماید علاوه بر جبران خسارت وارده به دولت و افراد به ۶ ماه تا ۲ سال حبس محکوم می‌شود (همان/م ۵۱۱)

۵. اگر کسی وسایل یا تأسیسات مورد استفاده عمومی را تخریب کند یا به آتش بکشد
○ اگر صرفاً مرتکب این اعمال شود بدون قصد اختلال در نظم عمومی به حبس از ۳ تا ۱۰ سال محکوم است (همان/م ۶۸۷)
○ اگر این اقدامات منجر به قتل یا قطع شود، حسب مورد به قصاص و دیه و خلاصه جبران خسارت هم محکوم می‌شود.
○ این اقدامات، فقط در صورت تشخیص شورای امنیت ملی کشور به عنوان عملیات تروریستی شناخته می‌شود و پیامدهای خاص خودش را خواهد داشت.

تشخیص تروریستی بودن یا نبودن این اقدام بر اساس قانون، با امنیت ملی کشور است بنا‌نا در صورت اثبات تروریستی بودن عمل ممکن است با مجازات سنگین‌تری مواجه شود.

د) مجازات شرکای جرم عملیات تروریستی

با توجه به پیچیدگی انجام عملیات تروریستی خصوصاً در صورت که این اقدام در مراکز دولتی یا اماکن مهم‌تر انجام شود؛ نوعاً افراد زیادی در قالب شراکت و به صورت مخفیانه و مرموزانه در آن سهیم هستند لذا تعیین مجازات سنگین برای این‌گونه افراد هم نقش مهم در جلوگیری از حملات خانمان‌سوز تروریستی دارد به همین جهت این امر هم از دید تیزبین قوه مقننه ایران و افغانستان، مخفی نمانده و مجازات شریک جرم با دقت لحاظ شده است.

■ شریک یا شرکای جرم (کس یا کسانی که در عملیات اجرایی جرم شرکت کنند و جرم، مستند به رفتار همه آن‌ها باشد حال چه رفتار هرکدام از آن‌ها به‌تنهایی برای وقوع جرم کافی باشد یا نباشد) عیناً به مجازات فاعل جرم عملیات تروریستی و انتحاری، دچار می‌گردد (توضیح بیشتر در: کد جزاء افغانستان/م ۲۷۸، قانون مجازات ایران/م ۱۲۵ و ۱۲۶).

■ در مورد معاونت در عملیات انتحاری (تسهیل‌کننده انجام جرم، فریب، تهدید، ترغیب، تطمیع بر جرم، تسهیل انجام جرم، تهیه وسیله جرم یا آموزش نحوه ارتکاب آن) که خود، عمل مجرمانه می‌باشد

در ماده ۱۲۶ و ۱۲۷ قانون مجازات ایران بیان شده است که ابتدا باید دید در خصوص معاونت، در شرع و قانون چه مجازاتی در نظر گرفته شده است که اگر مجازات خاصی در مورد معاونت در جرم خاصی تعیین نشده باشد به حبس تعزیری درجه دو یا سه و در سرقت عمدی و قطع عضو به حبس تعزیری درجه ۵ یا ۶ و گاهی تا ۷۴ ضربه شلاق تعزیری درجه ۶ و... محکوم می‌شود. و بر اساس قوانین افغانستان به طور کلی از ده سال حبس تا حبس ابد محکوم می‌شود این قسمت به طور صریح‌تر در ماده ۱۸ قانون مبارزه با تروریسم (افغانستان) هم آمده است.

■ اما در مورد شروع‌کننده جرم (کسی که با قصد ارتکاب جرم، شروع به اجرای آن می‌کند اما به واسطه عامل خارج از اراده‌اش، موفق به انجام جرم نمی‌شود) در قانون ایران و افغانستان، مجازات متفاوتی لحاظ شده است. به این بیان که: از منظر قانون افغانستان، شروع‌کننده هم به‌عین جزای فاعل محکوم کرده است (کد جزاء افغانستان/م ۲۷۸ «شریک، معاون، شروع‌کننده و اتفاق‌کننده جرائم مندرج این فصل به‌عین جزای فاعل جرم محکوم می‌شود») اما قانون ایران در این باب، تخفیف قائل شده و در جرائمی که مجازات آن سلب حیات، حبس دائم یا تعزیری درجه‌یک تا سه است را به حبس تعزیری درجه سه و در جرائمی که مجازات آن قطع عضو... است به حبس تعزیری درجه پنج محکوم کرده است و... (قانون جدید مجازات اسلامی ۹۲/م ۱۲۲)

■ اما اگر کسی صرفاً تهدید به انجام عملیات تروریستی بدون اینکه اما اقدام صورت بگیرد مجازات فاعل را ندارد (قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی/م ۱۷)

■ اگر شخصی دیگری را برای انجام عملیات تروریستی استخدام کند یا اینکه به نحوی برای به سر رسانیدن عمل تروریستی کمک کند و عامل مرتکب شود، استخدام کند از منظر قانون افغانستان، به همان مجازات پیش‌بینی شده برای عامل جرم، محکوم می‌شود (همان/م ۱۶)

■ سردستگی، سازمان‌دهی و هدایت گروه‌های تروریستی از عوامل تشدیدکننده مجازات محسوب می‌شود بر این اساس «به حداکثر مجازات شدیدترین جرمی که اعضای آن گروه در راستای اهداف همان گروه مرتکب شدند محکوم می‌شوند مگر آنکه جرم ارتكابی موجب حد یا قصاص یا دیه باشد که در این صورت به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم می‌شود» (قانون جدید مجازات اسلامی ۹۲/م ۱۳۰)

نتیجه

۱. نتیجه گیری از این پژوهش مبتنی بر حملات تروریستی شامل موارد ذیل می شود.
الف) هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل انفجار، انتحار، قتل، سوء قصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید.
ب) ربودن، توقیف غیرقانونی و گروگان گیری اشخاص.
ج) اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه افراد دارای مصونیت قانونی یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آن ها به قصد تأثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت ها، سایر کشورها و یا سازمان های بین المللی دارای نمایندگی در قلمرو هر کشور.
۲. حملات تروریستی یکی از مهمترین چالش های امنیتی جهانی است که متأسفانه امروزه در بسیاری از جوامع اتفاق می افتد و آثار و پیامدهای سنگینی را به جا می گذارد و گذاشته است.
۳. مجموعه قوانین و مقررات موضوعه ایران و افغانستان، عملیات تروریستی و انتحاری را مذموم و جرم انگاری نموده است و برای عاملین آن مجازات سنگینی از قبیل زندان، اعدام، جریمه مالی و... را در نظر گرفته و اقدامات لازم و پیشگیرانه ای را هم لحاظ نموده است.
۴. از جمله مهم ترین راه های مبارزه با تروریست موارد ریز می باشد:
الف) مبارزه با تأمین مالی تروریست ها.
ب) هماهنگی و همدستی کشورها در راستاری مهار اقدامات تروریستی.
ج) مجازات سنگین و بازدارنده علیه تروریست ها.

کتابنامه

- امامی، چالش‌های حقوق بشری و شهروندی در مبارزه با تروریسم، فصلنامه آفاق، سال نهم، شماره ۳۳ زمستان ۹۵.
- حسن عمید، فرهنگ فارسی عمید، امیرکبیر، ۱۳۸۳، تهران.
- روزنامه افغانستان ما، ۹۰/۱۰/۲۷.
- قانون اساسی افغانستان، مصوب ۲۰۰۱.
- قانون جدید مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۲/۲۱.
- قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ۱۲/۲۲ گ ۱۳۹۵، با آخرین اصلاحات ۱۳۹۷/۴/۲۷.
- قانون مبارزه علیه جرائم تروریستی، نشر در جریده رسمی، ۱۳۸۸/۴/۲۵.
- قانون مقابله با نقض حقوق بشر و اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه. مصوب ۱۳۹۶/۶/۲۵.
- کد جزاء، مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۲، نشر رسمی ۱۳۹۶/۲/۲۵.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. بخش اخبار، ۱۸ آذر ۱۳۹۹.

